

Монухаь Дадашев

**ШЭГМЭЛЭЙ
ОКТЯБРЬ**

Монувахь Дгдашев

ШЭГІМЕЛЕЙ ОКТЯБРЬ

Дагестанское
книжное издательство
Махачкала 1968

С (ТАТ)
Д II

Г у ь н ж у н д е г о р
А х . С е м е н д у е в
Р е д а к т о р
С е р г е й И з г и я е в .

Х у д о ж н и к
В . Ч Е Р Е П А Н О В

ШОГЬИР — ГЪЭЛХЭНДЧИ

Ижире мибу лоигълуье гыммет доре кутэхэ зиндегуни шогьир тати Монувэхь Дадашева, зиндегуни комики сэхд ологъо бу э глэзизе Ватан хуьшдеревоз.

Э 20-муьн — 30-муьн салгъо, бэгъдовой бесгъуни Буьзуьрге Октябрь, кейки чуюкле милетгъош э улкейму гъобул сохденуьт десхэтишуре, гье э и салгъо суьфдеи десдегъой литераторгъой тати параменд сохдени литературай хэлгъире. Э гъэриш эн угъо дебу жовоне шогьир тати Монувэхь Дадашев. Э эшгъэвоз нуьвуьсде мэгIнигъой энугу миофдо э лэглэй хэлгъе имугъоиш угъоре фурмуш нисе сохденуьт. Э у мэгIнигъо шогьир тэглрифменд мисохд глэзизе партией Коммунистире ве хушбэхде Ватан советире, гьинорменде жофой фэхьлегъо ве ранжбергъоре, вокурдергоргъой тозе зиндегунире, эшгълуье рузгъой тозе девре ве ширине муьгъбет жовонире. Шогьир гьемчун гъовхо

миберд э куьгъне пес мунде гІэдотгьоревоз ве гьер гоф энунешдер бу эри дуьшменгьо. Э куьтэхъ вэхд зиндегуни хуьшле шогьир тати Монуьвэхъ Дадашев (1912—1943 с. с.) нуьвуьсди хэйли мэгІнигьо ве е поэмаш. Э раче тегьер усдотиревоз у нуьвуьсди мэгІнигьоре: «Партией иму», «ШэгІмелей Октябрь», «Кавказ», поэма «Дуь когьозгьо» ве угьонигеш.

Монуьвэхъ Дадашев неки шогьир бу ве гьемчун у бу публицист. Кеме статьягьо ве очеркгьо не нуьвуьсди у э газетгьо ве журналгьо.

Те довгІогьо у варасебу коммунистический институт журналистире.

Войгей энуну эеки э гІэзизе хэлгъ хуьшдеревоз вокурдеи тозе, саламете, хушбэхде зиндегунире э улкей советиму.

Хунхуре фашистгьо негьишдуьт азаде хэлгъ имуре э сокитиревоз зигьисле. Э и вэхд шогьир офдени жигей хуьшдере э гІэрей суьфдеи жергегьой гьовхобергьо эри дошде азадире ве Ватан Буьзуьрге Октябре. Э инжош шогьир Монуьвэхъ Дадашев э е дес ерэгъэ гуьрде ве э е десиге гъэleme.

Э нуьввьсле когьозгьой хуьшле эз гъэд довгІо эри дусдгьо ве миросгьо у, чуьн командир Армией Совети дуз варасире зиндегунире, боворин мидо угьоре миёв гуьфдире у руз, кейки

терг мисохим эз хориму дуьшменгьоре ве генедеш чуйшмей азадиму ишуьгьменд ве хушбэхд мисоху зиндегунире.

Эри дусде хьовир хуьшде, ведилуье литературовед Александр Назаревич, Монувэхь, гьемише минувуьсд э товун барасигьой Армией Совети э фронт, эз игидигьой догьлуьгьойму э женггьой гьовхо, эз зурбое жобордигьой Буьзуьрге хэлгь урус, кембиш эз товун хуьшде ве дуьлежэгИмигьош эри гьеме.

Э август 1943 сал э женггьой гьовхо эри дошде азаде Ватан Советире жун хуьшдере но гьэлхэндчи, поисд эловлуье дуьл шогьир Монувэхь Дадашев. НэгI! Не муьрди шогьир! МэгИнигьой энү деруьт э келе дуьл хэлгьи. Эри энү хунденуьт мэгИнигьошуре шогьиргьо. Меш и мэгИнире нуьвуьсдем эри еровурди гIэзизе шогьир — Монувэхь.

Э тегьер буьлдуьрчин э догьгьой эн Кавказ,
Гуьнжунде мэгИнигьо, михунди гьер караз.
ТэгIрифменд мисохди дилбоши хэлгьгьоре,
Туь шори мисохди дусд дирe угьоре.

Эри туь бу гIэзиз лепуьргьой эн Каспиш.
Нишоней Ватан бу догъ-дерей эн хориш.
Мигешди, эрк сохде эз Ватан эн хуьшде,
Э синей жовони ниетгьо туь дошде.

Ниетгьо, ниетгьо! Ки суьперд ишмуре?
Ки дегуьрд сие тов товуше чуьшмере?
Жовони, жовони! Чуь бисдо шорире?
Э жергей гьэлхэндгьо диреним шогьире.

Э унжош, э гьэд женг, э гьэриш эн гIэтош,
Сокити офдемунд, нуьвуьсдей дестонгьош.
ДуьлжэгIми бесгьуни туь хэлгьэ мидори,
Оммо туь, гIээзизи, некуми офдори.

О, Кавказ, чуьн догъгьо, игид туь лол бири,
Э гьовхой азади эй Ватан жун нори.
Жилиде гьугъ догъгьо дугъ-дугъ гIэрс рихунде,
Эй шогьир эн хуьшде дердименд у хунде.

Не муьрди, не муьрди! У шогьир зинден.
Нуьвуьсде дестонгьо э лэгIэй хэлгъ дери.
Не игид, не шогьир евэхдиш нимуьруьт,
Э жергей зиндегьо жигере мигуьруьт.

Сергей Изгняев

Мэҕнигыо ве поэма

ПАРТИЯЙ ИМУ

Ме мундебируым етим э дуьньёгь,
Ме батмиш бируым э гъэргъи дерьёгь,
Эз лугъонди дуьл мекошурум «огъ» —
Те туь оmore чешмей эн жун ме!
Партияй иму! Партияй иму!

Зугъуш вебуге мере, Партия!
Гене лол бируым эз зэхм эн лербе,
Чуьнки зерембу дуьшме гье зарбе —
Те туь оmore дуьлхоши дуьл ме!
Партияй иму! Партияй иму!

Чумгъош вебуге, гене бируым кур,
Гьечинигеш руз бу эз гуьлом сур,
Гуж бу э иму, бу э иму зур —
Те туь оmore товуш чумгъой ме!
Партияй иму! Партияй иму!

Э ме мираси парс гуърде бейбут,
Эз ме мигуфди: «Зу бош, бош ибуд,
Хьозури эй туь сиегье тобут!» —
Те туь оmore унг ширини ме!
Партияй иму! Партияй иму!

Хун ме мидуьши, мижэгъуьсд, гIэзиз,
Мелхьэм ниверафд, бируьм ме гIожиз,
Дорун жендек ме бу гье бизе-биз —
Те туь оmore гъувот гъулгъой ме!
Партияй иму! Партияй иму!

Ини изму ме гьисдуьм шор, хуьром,
Э н деврон туь, э тозе гIуьлом,
Гьер кук Ватане туь сохдей игид,
Туь, номус дуьньёгь, шори ве имид!
Партияй иму! Партияй иму!

1936 сал.

МЕГИНИ ЭЗ ТОВУНЕЙ ВАТАН

**Билесмор бируът э хун, э эрэгъ
Эй сэхьйиби туь жофокеше хэлгъ,
Ленин дори имуре ерэгъ,
Муьгъбет эн дуьл ме, гIэзизе Ватан!**

**Гирошд девр падшогъ. У вахъшие сал...
Уре шушде берд мигуиге сайл,
Туьш веромори гуьзел-богъ васал,
Муьгъбет эн дуьл ме, гIэзизе Ватан!**

**Туьни сохдейгъо ярагъоре вир,
Дорей дуьньгъе хушлуье эвир,
Эз гъеме дусдгъо гуфдирей: хьовир!
Муьгъбет эн дуьл ме, гIэзизе Ватан!**

**Гужлуь муьхъкем жесд нишон пенжкунжи,
Э сер эн тожгъой суьрхи-буьруьнжи.
Дие гъич ниёвт сесгъой заруьнжи,
Муьгъбет эн дуьл ме, гIэзизе Ватан!**

**Муьхькем венорей туфенге э душ ме,
Тиге хэнжелеш бесдей э кишд ме,
Эз серхьэдгьойму куьнд неёв дуьшме,
Шор-хуьром фуьрсуй ригазеш чуйшме
Э сер хушбэхде, гIэзизе Ватан.**

ШЭГІМЕЛЕЙ ОКТЯБРЬ

ШэгІмеле дегеси,
ШэгІмеле лов бисдо.
ШэгІмеле сэхд раси,
Дуьшменгьо хуьрд бисдо.

Хьюькуьмет
    Гьовоихургьоре
        Нисд сохдей,
            Гьирмизине Октябрь!

Гьэлечей
    Жоборде жофоре
Буьлуьнд сохдей
Гуьзетлуье октябрь

Могьбуле
    Дуьлгьоре
        Шор сохдей,
            Гьирмизине Октябрь!

Хэсдее гьулгьоре
Эшгъ дорей,
Гуьзетлуье Октябрь!

ГІэтош!
Журкумгьой туь
Лов бире,
Зиёд сохд элове.

У овурд
Хушбэхди э шешуьм
Бэхш гуьлом.

Лепуьр ю
Эз Ленинград,
Те Масков,
Эз Сталинград,
Те Тамбов,

Эз Тифлис,
Те Ташкент,
Лов бире, товуш до
Ригазгьой Совет.

Жобордлуьни нум туь,
Жовогьили гІэсуьл туь,
Гьирмизине Октябрь!

Хьюьрметлуьни туь,
Пулати гьэлхэнд туь,
Гуьзетлуье Октябрь!

Шэгмеле дегеси,
Шэгмеле лов бисдо.
Шэгмеле сэхд раси,
Хунхургьо
гьэргь бисдо.

Паздегь сал
Вокурдей пердере,

Паздегь сал
Чумгьоре вокурдей,
Паздегь сал
Эшгь дорей
жунгьоре,

Паздегь сал
Дегиши венгесдей.

Лов сохдей
Лугьонди хорире,
Вокурдей
МэгИдонгьой шорире.
Нисд сохде
Туь имид дуьшмере,
Вебердей зеверо жофоре.

Буьлуьнд мегирим
ГӀэлем туьре,
Гъирмизине Октябрь!

Э ёр мигирим
Нум туьре,
Гуьзетлуье Октябрь!

1932 сал.

КАВКАЗ

Ме дирем шаргьоре э дерьёгь,
Ме дирем зуьгIбереш ченд караз.
Оммо гьечи гужлуь э дуьньёгь,
Не бирет гьич хэлгъгьой эн Кавказ.
Ме дирем хубе вэхд гьоворе,
Ме дирем рузгореш э васал.
Оммо гьечи софи шогьворе,
Гье эдем диренуьм сал бе сал.
Ме дирем богъгьоре гьеминон,
Ме хундем мэгIнире эй буьлбуьл.
Оммо бугьо зобу тор гIуьлом,
Чарусди э шоре гьуьзуьргуьл.
Чуьнки туь, эй Кавказ де нисди:
Не торик, не етим не доил.
Эз у хотур шори гирошди,
Эз дуьл кук, эз дуьл ме эн шогьир.
Эри туь хунденуьм ме мэгIни,
Эри туь нуьвувьсдем дестонгьо,
Эри туь, эй дедей аслангьо.

Гьер кук туь хуьндере вокурди,
Э эгъуьл ве хьохмой совети.
Гьер кук туь э метлеб вохурди,
Гиснеи ве женге диречи.
Гьер куьнж туь, эй Кавказ, гуьгчегуьт,
Эз жофой дуьлшоре балагьо.
Хьэрекет сохденуьт, э женгуьт,
Вокунут гуьфдире гьэлегьо.
Нум эн у гьэлегьой эн улке,
Хуьроми венгесде э жунгьо.
Чуьнки сес ве хьэрой гудоке,
Догьлуьгьо фуьрсорет э чулгьош.
Хэлгьгьой туь эй Кавказ бирорут,
Эз теке, дузе рэхь уьшуьгьи.
Эз сохде коргьошу дуьлшорут,
Чуьн эз хубе мэгИни ошугьи.
Ме дирем шаргьоре э дерьёгь,
Ме дирем зуьгIбереш ченд караз.
Оммо гьечи гужлуь э дуьньёгь,
Не бирет гьич хэлгьгьой эн Кавказ.

1935 сал.

Эри фурмуш небирение едигори дух-
дергьой жофокеше могьлугъ, бирет-
гьо гъурбуни эн дин-догъот, нувь-
вувьдем ме и поэмаре.

Дувь когъоз

(Поэма.)

КОГЪОЗ ПИСЭХЬ
ЭРИ ДУСД ХУЪШДЕ МОЗОЛУТ

I

Чуькле гьисди туро э дес
Нуьшдуьм эй хунде,
Гене бируьт гIэлгьой кес
Э нуьохунде.

Утогълере кем бу товуш,
Иловлеюш нем,
Телмидлегьош бируьт хомуш
Эз терс эн Сенем.¹

«Эжи хьуьзуьм зимисдуне? —
Хьов-хьов мисохд сег.—
Эжигей пул биёрит дуне!
Етимчей куксег».

Бибеймуш бу косибе мерд,
Фэхьлей ветэгъэ.

---

¹ Зен раби.

Эз пулсуьзи дебу э дерд
У гьер дэгъдэгъэ.

Нибисдоки э вэхд ю пул
Эри гьэгъ раби,
Дедей Сарош ниберд э кул.
Ни восдо дарби.

Эз гиснеи бируьм лэгъэр
Ме, сеге хуно.
Кук эн рабиш мено лэгъэм,
Руьхшенде хуно.

Сэхде шушгьой раби Илдод
Э ме мираси,
Мигуфдирум: «Омон имдод,
Кемер вемаси!»

Эз раби ме бируьм гюси,
Эз хуне диври.
Микуьшд мере, мисохд «Гэрси»
Бибейму Мемри.

Ме эз дуйньэгъ визор бируьм,
Гьулгьоре хуно.
Воисдембу бурам муьруьм,
Зиёде хуно.

Сенгээ шендуым э сер раби,
Раси э шише.
Дуьзде хуно вирихдуым рафд
Песде э више.

2

Омо бисдо биренгъине
Ве гуром-гуром,
Пузмиш сохдгьо куьгъне дине
Э тозе гIуьлом.

Э гъовои не бисдо уш,
Рихд омбор хунгьо.
Эхир бисдо
руз хэлгъ товуш,
Хуьрд бисдо хонгьо.

Эз товусде ригаз чуйшме
Лов бисдо думон,
Хьэлежигер бисдо дуьшме
Эз тозе деврон.

Угьо сохдут гIэмеллегьо,
Э тегьер туьлки:
«Урсиете гIэйиллегьо
Мисохут чуьлки».

И чор гофе мидорут вэгиз
Угьо э нумаз.
Жендек ишуш дебу э лерз
Эз фэхьлей лабаз.

ЛэгIэгьошу гье хьэрзо бу,
Зугьушу русму.
Раби омбор эрз сохдембу
Э худой асму.

«Куьшд нмуре большевикгьо!» —
Угьо миравуьсд.
Э Гуьржистон меньшевикгьо
Пуле мижавусд.

Тозе деврон бу омбор сэхд,
Пулате хуно.
Огъуй дуьшме кори нисохд,
Эн маре хуно.

Чуьнки фэхьле зу диребу
Зулм эн гIошире,
Эзу товне у биребу
Гьэгьргьо вечире.

Эри фэхьле гоф азади
Бу суьфде ниет.

Имугьойле жофо зенди
Шори ве гъирьет.

3

Пушоте бу косибъети,
Дерд ве гъэм кифлет.
Увэхд дебу дананъети
Э сэхде хифлет.

Очмиш бисдо кура чумгьо
Э хори жофо,
Шор сес дорут сес эн симгьо
О, туь жон софо!

Школагьой эн уьшуьгьи
Бисдо лап очугъ,
МэгИнигьоре диеш эшгълуь
Хундени ошугъ.

Турой худой Исроиле
Увэхди шендуьм,
ПергIуь падшогъ Мисраимеш
Зофру фушендуьм.

Пар зере ме, муьргъэ хуно,
Рафдуьм э школа,

Де немундем овоме хуно
Эй гуьрде желе.

Э ёр туьни бисд шешуьм сал
Э келе клуб?
Иму нуьшде э шев васал
Хундимгьо Колумб?

Ёвош-ёвош гьемей карте
Хуте бисдорим,
Эжеиге курорт Ялта
Ве шегьер эн Рим.

Э ёр туьни у пире мерд
Э гьэдлей книг?
Гуфдиригьо: «О, Архимед
Лап келе физик».

Э ёр туьни эз Морото
Сере гуьрдгьо тик,
Песде нуьвуьсдгьо Ньютон
Ве математик?

Очмиш бисдо э пушойму
Тор бугьо глутьлом.
Хундеи бисдо пишейму
Э тозе илгьом.

Школаре зу верасдейм
Ме, туь не Комол,
Гье у туьтем иму бирейм
Куьнд эз комсомол.

Унжо кукгьой тозе девре
Сохдембируьт гуьрд,
У гIэдотгьой куьгьне девре
Эри сохде хуьрд.

Э сер дери назуке шол,
Рафди э ликбез.
Эзу кор туь
бируьм дуьлшор.
Меш не бируьм пес.

Савадсуьзе кифлетгьой тат
Бу омбор торик,
Хуте сохди э угьо хэт
Эз тозе книг.

Верасунди туь э угьо
Хьол эн гIуьломе,
Лап эз куьгьне девр бебегьо
Те Совет гьеме.

Лап жонлуье доре хуно,
Вешенди туь буй.
Лап темизе дуьле хуно,
Сохде кор туьш бу.

Сэхд гуьрдебу
куьгьне гIэдот
Хуьшдере э дигь,
Эй комсомол
рафдуьм хэтот
Э е келе дигь.

Э кумеги жэгIметевоз
Вокурдим школа,
Бине зерим келе колхоз —
Эй кулак боле.

Оморенге ме э шегьер
Рафдуьм э завод,
Кор сохдум ме хубе тегьер,
Чуьн желде эвлод.

Эй гьердуьйму
у шоре рэхь
Не бу тефигIэт,
Эз кор имуш духдер Серэхь
Вегуьрд несигIэт.

Эз сиздегьи хьэрмэхь бирейм
Гьердуюекиму.
Ширин-ширин соймиш бирейм
Песде гьердуйму.

Верфе хуно сипи бири
Эй туь, марал ме,
Гуьле хуно геймиш бири,
Мелхьэм ярай ме!

У чумгьой туь мидегеси,
Гэтоше хуно.
Жун меш э туь мивогоси,
Ширише хуно.

У муйгьой туь тов-тов мидо,
Гузгире хуно.
У ловгьой туь тэхьли нидо,
Кеснире хуно.

Бовор сох, ёр,
шип-ширин бу
Эриму дуйньёгь,
Хьэз мисохдим гьердуйму
Эз коври дерьёгь.

Гьердуйлейму
тойгьой еки
Мирафдим э богъ,
МэґИни хунде еки-еки,
Мерафдим э догъ.

Мичири туь
унжо гувльго,
Мибесди десде.
Вонсдембу шор бу дувльго
МэґИниш эй бесде.

Иловле бу ковре савзе,
Э гьовош чуьшме.
Бэґгьго, гьушгьош
мугьом мизе
Э ён эн чешме.

Мигьровуни туь, Мозолут
Бу эй ме гьэзиз.
Мигуфдири: «Эй мозоллуть,
Динж пой, жон гьэззи!»

Бэхдевер бу жовониму
Эй ватан бале,
Гьечи гирошд жовониму
Те гьевдегь сале.

Шиниренуым беде хэбер
 Дегесигьо дуыл,
 Ловгьой мере
 сохдгьо гьэбер
 Жендек мере шуыл.

Гуфдиренуыт эдет доре
 Туьре э шуьвер,
 Э гьуморбаз, тембел Коле,
 Гэил эн Хувер.

Шуьвер эн у, бугьо гудег
 И пушогьо муьрд.
 Зугьун эн уш бу лап пелтек,
 Коргьоюш небуд.

Эз зуревоз у бу мирос —
 Бебешму Шоул,
 Эз дуйстогьиш бисдо хилос
 Э хьуькуым эн пул.

Те ишуре гэил бире,
 Сохдут меслэхьэт,
 Эз гофгьошу дуьлшор бире,
 Бируьт лап рэхьэт.

— Эгер мере
кук бисдоге,—
Гуфди у Нэхьум,—
Туйре духдер худо доге
Эй кук михогьум.

Песде сере
у гуьрд гьово
Ве не бисдо лос:
«Енебуге эшгуново
Мисохим мирос».

Угьо дорут гоф екире
Ве сохдут игьрол,
Негуьрдени гьич векиле
Эри эни кор.

Имогьойле у зен эн уш
Лап келе долол,
Не рафдиге мизе серкуш
Ве нибу гьич лол.

У бебей туьш
келе хьосид
Одоми худо,
Мигуюки: «ГЭил хоси,
Чуьни дуьргердо?»

Не шинохе, не бире дусд
 Мидуът э шуьвер.
 Эз жендек туь
 мекенуът пусд
 Коле не Хувер.

Терсиренуьм ме эз жун туь,
 Бовор сох, гIэзиз,
 Эгер рихдге гIэрс эз чум туь,
 Мибоши гIожиз.

Офдориге туь э пенжей
 Эн беде чоьгол,
 Эй рафденш туь ёр «э жой»
 Мибу гьол-моьгол.

Лап нэглете чире хуно
 Туь мибоши хуьрд,
 ГIов недоре доре хуно,
 Туь мибоши хуьшг.

Зен — гIэруьсе гуьрденуът сэхд,
 Сохде гьэревош.
 Доренуът, ёр, жунеш э бэхд
 Лап ёвош-ёвош.

Зирпоини бегем туь, менг,
Боши пурдали?
Воку чуме ве мебош бенд,
Коргьо мурдали.

Хундегьой туь э чуй мерзуй
И кор бисдоки?
Туьш гьечу сох, Шоул лерзуй
Бу зердов-хоки.

Де не мунди куьгьне девргьо
Эри гуж сохде,
Бовор сох туь: келе бевргьош
Бирет селт хэсде.

Пушотегьо чумгьо кур бу
Эз сие перде.
Расди дуйньегь лугьонд сур бу
Эз пушой бенде.

Чуьшмунигьо бирит тэхьно
Эз терс эн ковхо...
Партияйму дуге рэхь но
Эй берде гьовхо.

Дуьлпесоюм ме лап эз туь
Зу нуьвуьс хьоле,

Э комсомол ди эрзо туь,
Пузмнш бу боле.

Эз дерд туь ме руз те себэхь
Мибошум дердлуь.
Гьич э чигьой гьуьлом темэхь
Нисохум, дан туь.

Эй, шевине астарай ме!
Чуь гуюм э туь.
Эз дерд не гьэм хэсдеюм ме,
Хьэсротуьм эй туь.

8

Шев торики, хиникини,
Ме нуьшдем тэхьно.
Хэёлгьой меш эй никини,
Чор куьнж меш сэхьро.

Э омонум, э фикируьм,
Дуьл ме нисди динж.
Мигуиге э тикинуьм
Сер меш гьисди гиж.

Асмуреш ме сохденге фегьм
Диренуьм булут,

Снегъи ю венгеседе сегъм
Э хумней голут.

Астарегъош пэхъни сохдет
Хуьшдере эз ме.
И фикиргъо хэседе сохдет,
Деруьм э лерз ме.

Тегьер жейрон овореюм
Э чулгъо ме, ёр.
Эй гуфдире шермендеюм,
Нисдуьм ме биг'ор.

Гъэйгъу нисди доноретгеш
Э миглейму паз.
Серкушире зеренуьтгеш,
Месохутгу хъэз.

Ранг сифет ме сиегови,
Куьмуьре хуно.
Диририге ниветови,
Дусд мере хуно.

Гъеме коргъо э туь бенди
Эй, туь омонет,
Хосдениге — жун ме доди
Э туь, «бемуьрвет».

Домундейгеш э желе туь,
Сохдум туьре мэхь.
Дениширем э жугьоб туь,
ГІэзиз туь — Писэхь!

ЖУГЪОБ ЭЗ МОЗОЛУТ

**Муьгуьжуьзи гъувот эн гоф,
Гіэзизе дусд ме!
Сэхд месеи ве гьисди соф
Дегнше пусд ме.**

**И когъоз туь сохд мере герм,
Дуьлхуьрд мебош, нигуьруьм шерм,
Э тегьер офдо.
Куьгъне девр офто.**

**Могъбулире веке эз дуьл,
Телуьре хуно.
Э песой туь нисд бедгъуьл,
Соере хуно.**

1

**Хэбере берд сэхде кулок,
Э тегьер эвир.**

Жон гээзиме, мебош гьолок!
Дерд-гъэм мибу вир.

Нуввуьсденуьм хьол-овхьоле
Эз сер те эхир,
Сие дуьлгьо бисдогеш хьэл,
Нивором э гъир.

Расдире не шинирей туь
Эз товуней ме.
Негьогъ меку синере туь,
Ширин-шелбет ме.

Гъич не бири у меслэхьэт
Туь нуввуьсдейгьо
Ве не бирет оди рэхьэт
Бебе-дедейгьо.

Не бирем ме гьемчуьн нумгир
Эй кук дололчи,
Эри энунебуд — жингир,
Гедей эн фолчи.

У хэбере сохдетгьо лъв
Э гъэриш эн эл,
Нигуютки у гьисди хов
Ве беде глэмел.

Сипи небу гуфре сер кор
Ведешендет сес:
«Мерд худодусд, духдериш бор
Ве нидуът э кес».

2

Нуьшдебируьм ме э куче,
Э сер эн соку,
Диренуьм ме е зен — гъуже
Гъопуре вокурд.

Поэмагьой шогьир Пушкин
Дебу э дес ме,
Егилейге «духдер, гуш ги!»
Гуфдигьо эз ме.

Сенгъэ хуно бисдорум лол
Эз ме гуфдики:
«Илчин дери эз кин долол,
Кор туь лап куьки».

Хубе гофгьой эн гъэречи
Мунд рафд нимелит,
«Эйчуь гуьми туь, хэре чи,
Э тегьер меит?»

Бэхдевере руз гьеминон
Бисдо эй ме тор,
Духдер гьуншиму Ихьэнон
Биренге дуьлшор.

Гуфдиренге «илчин дери
Эри туь хьэрмэхь,
Биней глутьлом э у вери,
Чуьн лап герме мэхь».

Гофгьо гене тигьи бисдо,
Э теьгер ворущ.
Песде духдер сургум бисдо,
Сохде вегорущ.

Илчин, илчин... Эй ки? Эй ки? —
Хэёл сохдум ме.
У шефдигьо — гьемееки
Раси э дуьл ме.

Гье увэхди туь омори
Диромо э ёр,
Мигуиге туь домори,
Кесе хосдей ёр.

Эй туь, дусд ме, ёр ме, Писэхь,
Бовор сох э ме,

Эз гурунди вемунд мувэхь,
Десгьо-пойгьой ме.

3

Гьош-гьобогълуь вэхуьшдуьм ме
Дарафд э хуне.
Илчи вини гьутиней ме
Вешенде гуне.

Маре хуно, у гьолгьоли
Зере, нуьшдебу
Э сер хубе, раче холи
Эн дигь глэребу.

Эз гьовогьо дуьлшоришу
Ошгор веди бу
Ве бараси эн кор ишу
Э чумгьо дебу.

— Биё инжо нуьш, хэлеф ме,—
Гуфди дедейму.
«Эз рачи туь куьки кейф ме»,—
Шенд гоф бебеймуш.

У е бобот бу серхошлуь,
Э кор бу зугьуш:

«И духдер ме сие гьошлуь
Эй кук миёв хуш».

Дуь эз песой еки гофгьо
Эдембу рихде,
Э дуьлиш ме хосдуьм лово
Эри вирихде.

Гоф не сохдум, гоф не сохдум,
Песде гье бирден
Гуфдурумки: «нисдуьм ме дуьм
Ве нисдуьм недан.

Мере э г'эсб хумне зере
Ниданит ишму,
Сер-сифетеш малад зере
Ниверов изму».

Мэхьтел мунде эз гофгьой ме
Илчин эн долол,
Нерм-нерм гуфди: «туь, хэлеф ме,
Гьелем нисди кол.

Г'эили туь? Не дирей руз?»
Хунд у мэґинире:
«Э ён шуьвер лов мибу дуз,
Сохде тэг'идире».

Гьечу «дуьлшор» мэгІни илчин
Лов бу э утогъ,
Мигуиге сес буьлдуьрчин
Омо эз сер догъ.

4

Себэхьимуьн гуьрд эз гьул ме
Бебейму Шоул,
Те нуьшде гьуьл зе хун ме
Эз дес эн сурул.

— Туь, хэлеф ме, гІэил мебош,—
Сер гуьрд у бенд-бенд.—
Гофе шинре, э гьэвл дебош,
Вечей гІэсуьлменд.

Дололе пул-молюни
Ченд гурунди туь,
Се гьозорле гоф юни —
Рэхь ве гІэрси туь.

Книг гуьрдиге э меш зарал
Э туьллеш гьисди,
Ижире ов де гьич, марал,
Офдени нисди.

Пул биренге э ён шуьвер
Руз мивни духдер,
Эри туьш ки дуьл эн Хувер
Эдее сухде.

Гоф ме эри туь гьонуни,
Туроре хуно.
Э гуш негуьрде гловуни,
Госире хуно.

Гоф варас туь,
сэхде мэхьэ!—
Гуьрде эз дес ме,
Вэхизунде, сохд у мэхьэ
Евошлей эз ме.

Ме инжиге верасируьм
Метлеб бебере,
Э сур энущ хуб расируьм
У руз. Де мере

Поюндегор гьич кес нибу,
Хэёл сохдум ме.
Руьшуьме хун
гьич хэсд нибу
Э дорун дуьл ме

Эй фурухде, моле хуно,
Не оморем хьэсуьл.
Э шуьвериш, гъуле хуно,
Нирам — бедгIэсуьл.

5

Воисдембу э беде рэхь
Дешенуьт мере,
Гъонунгьойму бу серберэхь
Дошде сер мере.

Беде сесгьош э гъэд эн эл
Несохдут кори.
Эз сэхди кор хэтот Бедел¹
Сохдум ме шори.

Эз лэгълэгъи эн гъэригьош
Не бире визор,
Беде фикир ве хэригьош
Нисдуьт рэхь Мозол.

Сэхде пенжей эн бебеймуш
Мере не терсунд,
Нифри-офри эн дедеймуш
Мере не лерзунд.

---

¹ Секретарь ячейкей комсомол.

Эри бире гьурбун гIэдот
Э дуьлшоре вэхд,
Гьисди келе, сэхде хэто
Ве гьисди бедбэхд.

СэгIэргьоре эй нуьвуьсде
Мере небу дуьл.
Угьо гьеме уьсд бе уьсде
Бу энжэгь энгуьл.

У энгуьлиш сэхд бесдеи
Э дорун дуь дуьл,
Изму гьердутьшу хэсдеи,
Гьисдутьгеш чуьн гуьл.

Оммо иму дуь дуьл, ферзэнд
Эн е дедеим.
Шорирешки Партия зэнд,
Э у бесдеим.

Иму хуте биренге, жон,
Э женг ве зэхьмет.
Данки гьер луьнг гьисди нишон
Эри эл — жэгIмет.

Унегуьре е мегь кемте
Сохдум ме сабуьр,
Гьэлетигьой эн кифлете
Эй сохде гьэбуьр.

6

Писэхь, гIэззи, зу биё рас
Эзу пелесе.
Ме эн туьнуьм,
туь хуб варас,
Изму тевесер.

Эри мунде унжо тэхьно
Нисди эй туь рэхь.
Зу биё рас эзу сэхьро,
Сохум туьре мэхь.

Диеш жэхьте хуб сохим кор
Эй буьзуьрге девр.
Уьшуьгьэ руз гьич небу тор
Эз десгьой эн бевр.

Жун имуре дим эри хэйр
Корсохэ могьлугь
Не диретгьо эз дерд гьэйри
Э девр гьэронлугь.

Суьфде э зир эн муьрс дебу
ЖэгIмет эн Кавказ.

Большевикгъо овурд эйму
Шоре руз ве хъэз.

Де биё рас те вэхд васал,
Те дор гуыл кенде,
Шори мибу гьер сал бе сал,
Гье мибу хэнде.

УвэгIдон э богъгъоймуш
Лов мибу гуылгъо,
Гене мерайм э догъгъоймуш
Эй шоре дуылгъо.

ГIэилире э ёр гуърде,
Мибошим рази.
Оммо туь те руз дегуърде
Мийё мираси!

Чуьнки мере гье товуши
Омбор воисде,
Ивэхд мере гъэнет гъуши
Бире воисде.

Гьетте шишире луьнгъой туь
Хори шегъере
Пар мизенуьм мидуьм э туь
Гуьл — нугбегъере.

1934 сал.

СЕРНОМЕ

Шогьир — гьэлхэндчи 3

МэгИнигьо

Партияй иму 9

МэгИни эз товуней Ватан . 11

ШэгИмелей Октябрь 13

Кавказ 17

Поэма

Дуь когьоз 19

Дадашев Монувахь.

Шәгімелей Октябрь. Махачкала, Даг-
книгоиздат, 1968.

49 стр.; порт.

Факел Октября.

□

На татском языке

Составитель *Ах. Семендуев.*

Редактор *С. Изгияев.*

Художествен. редактор *В. Логачев.*

Техн. редактор *М. Ханукаев.*

Корректор *М. Ханукаев.*

□

Сдано в набор 12.I-1968 г.
Подписано в печать 24.V-1968 г.
Форм. бум. № 1. 60×90¹/₃₂. Бум. л. 0,813.
Гамма-изд. № 1625 Ум-изд. л. 1,24.
С04031. Тираж 1000. Цена 12 к.

Дагестанское книжное издательство
Управления по печати при Совете
Министров АССР. Махачкала,
ул. Маркова, 55. Зак. № 180.

Типография им. С. М. Кирова Управления
по печати при Совете Министров ДАССР,
Махачкала, ул. Маркова, 51.

Цена 12 коп.

МАХАЧКАЛА 1968

Монувах Дадашев

ФАКЕЛ ОКТЯБРЯ

На татском языке